

РОЗДІЛ 2 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 368.06

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.15>

Олексій КЛОЧКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності, Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна, 40000

ORCID: 0000-0002-9799-1618

ResearcherID: JJE-2782-2023

Бібліографічний опис статті: Клочко, О. (2024). Медичне страхування як перспективний вид соціального страхування. *Ввічливість. Humanitas*, 1, 105–110, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.15>

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВИД СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

У статті проаналізовано медичне страхування як перспективний вид соціального страхування в Україні. З'ясовано, що сучасна система соціального захисту населення в Україні представлена добровільним недержавним медичним страхуванням, що доповнює загальну систему соціального страхування. Аналіз системи загальнообов'язкового державного соціального страхування показав, що на сьогодні в Україні повністю відсутнє державне регулювання медичним страхуванням. Це означає, що у країні немає державних механізмів, інституцій, що могли б реалізувати загальні засади державного медичного страхування в Україні.

Мета статті полягає у встановленні загальних ознак медичного страхування, а також перспективних можливостей й характеристик його уведення у систему загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Схарактеризовано медичне страхування як тип страхування, що передбачатиме медико-соціальний захист застрахованої особи від ризику високих витрат на медичне обслуговування. У статті виділено основні види медичного страхування, а саме обов'язкове медичне страхування як вид страхування, в якому участь є обов'язковою для усіх громадян, що гарантує їм право на безоплатну медичну допомогу в рамках т.зв. програми медичних гарантій; добровільне медичне страхування як вид страхування, в якому участь є добровільною, де застраховані особи можуть самостійно обирати страхову компанію, програму страхування та розмір страхового внеску.

У дослідженні визначено, що медичне страхування є важливим інструментом захисту людей від ризику високих витрат на лікування. Воно може допомогти зробити медичну допомогу більш доступною та якісною. Доведено тезу про те, що реформа системи медичного страхування в Україні може призвести до: підвищення доступності та якості медичної допомоги; зниження фінансового тягаря на родини; зменшення нерівності в доступі до медичної допомоги. Зазначено, що поряд із цим також існують й окремі ризики, що полягають у збільшенні витрат на медичне обслуговування; зниженні ефективності системи охорони здоров'я; посилення соціальної нерівності в доступі до медичної допомоги. Важливим аспектом є те, щоб реформа системи медичного страхування в Україні ґрунтувалася на наукових дослідженнях та враховувала потреби та законні інтереси усіх категорій громадян.

Ключові слова: система загальнообов'язкового державного соціального страхування, соціальне страхування, добровільне медичне страхування, послуги.

Oleksii KLOCHKO

Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 87 Romenska str., Sumy, Ukraine, 40000

ORCID: 0000-0002-9799-1618

ResearcherID: JJE-2782-2023

To cite this article: Klochko, O. (2024). Medychne strahuvannia yak perspektyvnyi vyd sotsialnoho strahuvannya [Health insurance as a promising type of social insurance]. *Vvichlyvist. Humanitas, 1*, 105–110, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1.15>

HEALTH INSURANCE AS A PROMISING TYPE OF SOCIAL INSURANCE

The article analyzes medical insurance as a promising type of social insurance in Ukraine. It was found that the modern system of social protection of the population in Ukraine is represented by voluntary non-state health insurance, which complements the general system of social insurance. The analysis of the mandatory state social insurance system showed that, as of today, there is no state regulation of medical insurance in Ukraine. This means that there are no state mechanisms and institutions in the country that could implement the general principles of state health insurance in Ukraine.

The purpose of the article is to establish the general features of medical insurance, as well as promising opportunities and characteristics of its introduction into the system of mandatory state social insurance.

Medical insurance is characterized as a type of insurance that will provide medical and social protection of the insured person against the risk of high costs for medical care. The article highlights the main types of medical insurance, namely mandatory medical insurance as a type of insurance in which participation is mandatory for all citizens, which guarantees them the right to free medical care within the so-called medical guarantee programs; voluntary health insurance as a type of insurance in which participation is voluntary, where insured persons can independently choose the insurance company, the insurance program and the amount of the insurance premium.

The study found that health insurance is an important tool to protect people from the risk of high medical costs. It can help make medical care more accessible and of better quality. The thesis that the reform of the medical insurance system in Ukraine can lead to: increasing the availability and quality of medical care has been proven; reduction of the financial burden on families; reducing inequality in access to medical care. It is noted that, along with this, there are also separate risks, consisting in an increase in the costs of medical care; decrease in the efficiency of the health care system; increasing social inequality in access to medical care. An important aspect is that the reform of the health insurance system in Ukraine is based on scientific research and takes into account the needs and legitimate interests of all categories of citizens.

Key words: *system of mandatory state social insurance, social insurance, voluntary health insurance, services.*

Актуальність проблеми. В умовах соціальних зрушень та складних процесів реформування соціальної сфери важливими залишається вирішення питань соціального забезпечення населення в Україні. Одним із важливих напрямів соціального забезпечення є налагодження ефективної системи соціального страхування громадян. Система загальнообов'язкового державного соціального страхування передбачає захист громадян від більшості ризиків, а також надання засобів для існування у разі настання останніх. Формують систему соціального страхування захист громадян від нещасного випадку на виробництві й професійного захворювання; від тимчасової втрати працездатності; від безробіття та пенсійне страхування. Однак, зазначимо, що у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування на сьогодні відсутнє обов'язкове державне медичне страхування. Сучасна система соціального захисту населення в Україні представлена добровільним недержавним медичним страхуванням, що певною мірою доповнює загальну систему соціального страхування. Медичне страхування передбачає надання допомоги громадянам у кризових медичних станах. Якісна реалізація поставлених завдань медичного страхування

можлива за умови успішного завершення медичної реформи. Саме проведення усіх етапів медичної реформи надасть перспективи розвитку та удосконалення системи медичного страхування в Україні (Клочко, Полянничко, 2021).

Аналіз системи загальнообов'язкового державного соціального страхування показує, що на сьогодні в Україні повністю відсутнє державне регулювання медичним страхуванням. Це означає, що у країні немає державних механізмів, інституцій, що могли б реалізувати загальні засади державного медичного страхування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітлення проблемного кола у контексті дослідження перспектив розвитку медичного страхування як одного із важливих видів системи соціального страхування представлено у наукових доробках дослідників у галузі права, економіки, фахівців із соціального забезпечення. Значна частка наукових досліджень присвячена аналізу сучасного стану та установлення перспективних напрямів розвитку добровільного медичного страхування в Україні (Клочко, 2021; Ляховченко, 2010; Михайлюк, 2021). Вагомою, на наш погляд,

є експертна наукова позиція дослідників щодо сучасних реалій розвитку медичного страхування в Україні (Брежнєва-Єрмоленко, 2019; Водолазька, 2015; Кочнова, 2014). У своїх авторських наукових доробках дослідники звертають увагу на можливостях використання іноземного досвіду як обов'язкового державного та і добровільного медичного страхування (Даценко, 2015). І. Міщук та І. Віннічук розглядають сучасний стан обов'язкового медичного страхування в Україні (Міщук, Віннічук, 2019). Дослідження медичного страхування як складової соціального страхування є важливим аспектом навчально-наукових розробок (Кириленко, Толуб'як, 2016; Марич, 2022). Таким чином, з огляду на стан й динаміку розвитку системи соціального забезпечення на сучасному етапі з усіма її трансформаційними процесами, акцентуємо на необхідності продовження глибинних та системних соціально-економічних реформ, а також на належній конкретизації перспектив розвитку медичного страхування.

Мета статті полягає у встановленні загальних ознак медичного страхування, а також перспективних можливостей й характеристик його введення у систему загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових фахових джерел (Водолазька, Сіроштан, 2021; Даценко, 2015; Ключко, Полянничко, 2021; Міщук, Віннічук, 2019; Марич, 2022) дозволив установити закономірність, що незважаючи на деякі розбіжності у трактуванні поняття медичного страхування, у більшості визначень підкреслюються такі його основні характеристики:

- це вид особистого страхування: об'єктом страхування є життя та здоров'я застрахованої особи;
- ґрунтується на солідарному розподілі ризику: страхові внески застрахованих осіб використовуються для відшкодування витрат на лікування тих, хто захворів;
- спрямоване на захист від ризику виникнення витрат на лікування та медичне обслуговування: страхування гарантує застрахованим особам отримання необхідної медичної допомоги без значних фінансових затрат.

У контексті нашого дослідження важливим видається думка В. Герасимчука, який визначає медичне страхування як систему економіч-

них відносин, що виникають з приводу формування та використання страхового фонду для відшкодування витрат, пов'язаних з наданням медичної допомоги застрахованим особам у разі настання страхового випадку. Значно розширює наукове коло дослідження правова точка зору деяких дослідників, що акцентують увагу на тому, що медичне страхування функціонує як система правовідносин, що виникають у зв'язку з укладенням договору медичного страхування та спрямовані на захист майнових інтересів застрахованих осіб у разі настання страхового випадку, пов'язаного із потребою у медичній допомозі (О. Зайчук та ін.). У свою чергу соціальна точка зору деяких науковців наголошує, що медичне страхування повинно розглядатися як форма соціального захисту населення, що гарантує застрахованим особам отримання медичної допомоги у разі настання страхового випадку (Т. Лук'янова та ін.) (Марич, 2022). Отже, у найбільш узагальненому науковому вигляді термін «медичне страхування» означатиме окремий тип страхування, що передбачатиме медико-соціальний захист застрахованої особи від ризику високих витрат на медичне обслуговування. Значним аспектом буде те, що за договором страхування, страхова компанія зобов'язується відшкодувати застрахованій особі витрати, пов'язані з лікуванням у разі настання страхового випадку, наприклад, хвороби, травми, пологів.

Сучасна наукова думка виділяє головні види медичного страхування:

1. **Обов'язкове медичне страхування** як вид страхування, в якому участь є обов'язковою для усіх громадян. Така система загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування гарантує усім громадянам право на безоплатну медичну допомогу в рамках т.зв. програми медичних гарантій. Важливо відзначити, що на сьогодні можемо констатувати відсутність єдиної системи обов'язкового медичного страхування в Україні. Однак теоретичне обґрунтування його доцільності уже напрацьоване науковою спільнотою. За твердженням експертів у галузі медичного страхування, обов'язкове медичне страхування має визначатися як окремий вид загальнообов'язкового державного соціального страхування, що спрямований на захист законних прав громадян на охорону здоров'я,

а також на реалізацію соціальних гарантій на одержання безоплатної медичної допомоги (Брежнева-Єрмоленко, Байдуж, 2019). Підтримуємо наукову позицію Т. Лук'янової, О. Кириленка, В. Толуб'яка щодо визнання державного медичного страхування як єдиної державної системи соціального захисту громадян у сфері охорони здоров'я. Основною метою загальнообов'язкового державного медичного страхування повинно стати створення умов для забезпечення якісною медичною допомогою та послугами за рахунок фінансових ресурсів, що накопичуються у спеціальному страховому фонді. Головними завданнями обов'язкового медичного страхування мають стати: забезпечення рівних можливостей різних категорій громадян на отримання якісної безоплатної медичної допомоги; підвищення рівня якості надання медичної допомоги, а також сприяння розвитку національної системи охорони здоров'я та створення умов для її належного та ефективного фінансування; створення повноцінних умов для розвитку ринкових відносин у медичній сфері (Кириленко, Толуб'як, 2016).

2. Добровільне медичне страхування як вид страхування, в якому участь є добровільною. Застраховані особи можуть самостійно обрати страхову компанію, програму страхування та розмір страхового внеску. Зазначимо, що вітчизняна наукова спільнота поділяє позицію про важливість та неминучість упровадження у практику закладів охорони здоров'я системи медичного страхування. Тому значення медичного страхування важко переоцінити, так як воно забезпечить: доступність медичної допомоги: медичне страхування зробить медичну допомогу більш доступною для громадян різного соціального статусу (у першу чергу вразливих), різним рівнем доходу; захист від фінансових ризиків: медичне страхування допоможе уникнути значних витрат на лікування у разі виникнення страхового випадку; підвищення якості медичного обслуговування: страхові компанії мотивують заклади охорони здоров'я надавати якісні медичні послуги.

Перевагами медичного страхування є: гарантія отримання якісної медичної допомоги: застраховані особи матимуть доступ до кращих медичних закладів та лікарів, до медичної допомоги, що може бути недоступною для

них без страхування; економія коштів: страхування може допомогти заощадити на лікуванні у разі виникнення серйозного захворювання та медичне обслуговування; спокій за своє здоров'я: медичне страхування може дати застрахованим особам відчуття спокою, знаючи, що вони мають фінансовий захист у разі виникнення проблем зі здоров'ям; підвищення доступності та якості медичної допомоги; можливість отримання додаткових медичних послуг, податкових пільг (Кочнова, 2014; Ляховченко, 2010; Михайлюк, Роман, Танчик, 2021).

Однак, незважаючи на високу оцінку системи медичного страхування, вона також містить й певні недоліки, а саме: необхідність сплачувати страхові внески і їх висока вартість: страхові внески можуть бути високими, особливо для людей похилого віку або із хронічними захворюваннями; наявність обмежень у страхових програмах та страхового покриття: може бути обмеженим, і деякі види лікування та медичного обслуговування можуть не покриватися страхуванням; можливість відмови у виплаті страхового відшкодування; складність у виборі страхової компанії та програми страхування: оформлення медичного страхування може бути складним процесом, що потребує збору та надання великої кількості документів (Ляховченко, 2010; Михайлюк, Роман, Танчик, 2021).

Зазначимо, що третім етапом медичної реформи має стати упровадження системи єдиного державного медичного страхування разом із його органічним поєднанням із іншими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування як невід'ємної його складової (виду). Важливо відмітити, що, наразі, Україна не має досвіду упровадження на державному рівні компоненту медичного страхування. Тому важливим видається звернутися до успішного зарубіжного досвіду та вивчення різних моделей медичного страхування у світі; а також дослідження можливостей адаптування таких раціональних прикладів відповідно до національних особливостей, інституційного забезпечення, рівня фінансування тощо в Україні (Слово і діло. Аналітичний портал).

Урахування досвіду використання різних моделей медичного страхування (Слово і діло. Аналітичний портал) дозволяє виділити загальні алгоритмізовані основи обов'язкового

державного медичного страхування. Для повноцінного функціонування такої системи необхідним видається створення Державного страхового фонду. Саме до нього пацієнт (застрахована особа) повинна вносити свої страхові внески. Кошти фонду повинні направлятися до державних закладів охорони здоров'я для оплати надання медичних послуг. Важливим залишається положення про те, що фінансуватися повинні послуги закладу. Другою частиною фінансування обов'язкового державного медичного страхування повинні бути передбачені й бюджетні асигнування, що мають надходити із державного бюджету.

Відповідно, враховуючи вищевикладене, припускаємо, що основними видами медичних послуг, що можуть бути передбачені мінімальним страховим пакетом, для більшості вразливих верств населення (людей пенсійного віку, дітей, молоді, ветеранів, осіб з інвалідністю, безробітних, вагітних, багатодітних та малозабезпечених родин тощо): швидка невідкладна допомога; найпростіші аналізи; щеплення; лікування онкологічних захворювань; невідкладні хірургічні операції; пологи; консультації терапевта; лікування ВІЛ та психічних захворювань, діабету; лікування хвороб крові й кровообігу, нервової системи, психічних, інфекцій-

них хвороб, органів дихальної травної системи, органів зору та слуху.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, узагальнимо, що медичне страхування є важливим інструментом захисту людей від ризику високих витрат на лікування. Воно може допомогти зробити медичну допомогу більш доступною та якісною. Наукова спільнота поділяє тезу про те, що реформа системи медичного страхування в Україні може призвести до: підвищення доступності та якості медичної допомоги; зниження фінансового тягаря на родини; зменшення нерівності в доступі до медичної допомоги. Поряд із цим також існують й окремі ризики, що полягають у збільшенні витрат на медичне обслуговування; зниженні ефективності системи охорони здоров'я; посилення соціальної нерівності в доступі до медичної допомоги. Важливим аспектом є те, щоб реформа системи медичного страхування в Україні ґрунтувалася на наукових дослідженнях та враховувала потреби та законні інтереси усіх категорій громадян.

Перспективи подальших досліджень полягатимуть у дослідженні упровадження обов'язкового медичного страхування із урахуванням закордонного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брежнева-Єрмоленко О. В., Байдуж А. О. Медичне страхування в Україні: аналіз та перспективи розвитку. *Economics: time realities*. 2019. № 6(46). С. 33–38.
2. Водолазська О. А., Сіроштан Т. М., Вектори розвитку медичного страхування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. С. 1–4.
3. Даценко В. В. Перспективи впровадження обов'язкового медичного страхування в Україні з урахуванням досвіду іноземних держав. *Ефективна економіка*. 2015. №4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4019>
4. Клочко О. О., Поляничко А. О. Політика батьківських установ із надання послуг добровільного медичного страхування. *Ввічливість. Humanitas*. 2021. №5. С. 98–104.
5. Кочнова І. В. Розвиток медичного страхування в Україні. *Держава і регіони. Серія. Економіка та підприємництво*. 2014. № 6(81). С. 26–30.
6. Ляховченко Л. Розвиток добровільного медичного страхування як позабюджетного джерела фінансування галузі охорони здоров'я в Україні. *Вісник Національної академії державного управління*. Серія: Соціальна та гуманітарна політика. 2010. № 1(36). С. 265–272.
7. Медичне страхування: які моделі працюють у світі. *Слово і діло. Аналітичний портал*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/13/infografika/suspilstvo/medychno-straxuvannya-yaki-modeli-pracyuyut-sviti>
8. Міщук І., Віннічук І. Сучасний стан обов'язкового медичного страхування в Україні та шляхи його розвитку. *Підприємництво, господарство і право. Серія. Адміністративне право і процес*. 2019. №2. С. 110–114.
9. Михайлюк М., Роман Т., Танчик Я. Сучасний стан добровільного медичного страхування в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2021. №3. С. 79–88.
10. Соціальне страхування : навчальний посібник / М. Г. Марич. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т імені Ю. Федьковича. 2022. 176 с.
11. Соціальне страхування : підручник. / за ред. О. П. Кириленко, В. С. Толуб'яка. Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2016. 516 с.

REFERENCES:

1. Brezhnyeva-Yermolenko, O.V., Bayduzh, A.O. (2019). Medychne strahuvannya v Ukraini: analiz ta perspektyvy rozvytku [Medical insurance in Ukraine: analysis and development]. *Economics: time realities*. № 6(46). P. 33–38 [in Ukrainian].
2. Vodolazska, O.A., Siroshant, T.M. (2021). Vektory rozvytku medychnoho strahuvannya v Ukraini [Vectors of the development of medical insurance in Ukraine]. *Economy and society*. Vol. 25. P. 1–4 [in Ukrainian].
3. Datsenko, V.V. (2015). Perspektyvy vprovadzhennya obovyazkovoho medychnoho strahuvannya v Ukraini z urahuvanniam dosvidu inozemnykh derzhav. *Efektivna ekonomika*. [Prospects for the introduction of mandatory health insurance in Ukraine, taking into account the experience of foreign countries]. *Efficient economy*. №4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4019> [in Ukrainian].
4. Klochko, O., Polyanychko, A. (2021). Polityka bankivskykh ustanov z nadannya posluh dobrovilnoho medychnoho strahuvannya [Policy of banking institutions for provision of voluntary medical insurance services]. *Vvichlyvist – Humanitas*, 5, 98-104 [in Ukrainian].
5. Kochnova, I.V. (2014). Rozvytok medychnoho strahuvannya v Ukraini [Development of medical insurance in Ukraine]. *Derzhava i rehiony. Seriya. Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – State and regions. Series. Economy and entrepreneurship*. № 6(81). P. 26–30 [in Ukrainian].
6. Lyakhovchenko, L. (2010). Rozvytok dobrovilnoho medychnoho strahuvannya yak pozabyudzhethnoho dzherela finansuvannya haluzi okhorony zdoroya v Ukraini. [Development of voluntary health insurance as an extra-budgetary source of funding for health care in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi derzhavnogo upravlinnya. Seriya: Sotsialna ta humanitarna polityka – Bulletin of the National Academy of Public Administration. Series: Social and Humanitarian Policy*. № 1(36). P. 265–272 [in Ukrainian].
7. Medychne strahuvannya: yaki modeli pratsyuyut u sviti [Health insurance: what models work in the world]. *Slovo i dilo. Analitychnyy portal – Word and deed. Analytical portal*. Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2021/08/13/infografika/suspilstvo/medychne-strahuvannya-yaki-modeli-pracyuyut-sviti> [in Ukrainian].
8. Mishchuk, I., Vinnichuk, I. (2019). Suchasnyy stan obovyazkovoho medychnoho strahuvannya v Ukraini ta shlyakhy yoho rozvytk [Current state of compulsory health insurance in Ukraine and ways of its development]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo. Seriya. Administratyvne pravo i protses – Entrepreneurship, economy and law. Series. Administrative law and process*. №2. P. 110–114 [in Ukrainian].
9. Mykhaylyuk, M., Roman, T., Tanchyk, YA. (2021). Suchasnyy stan dobrovilnoho medychnoho strahuvannya v Ukraini [Current state of voluntary health insurance in Ukraine]. *Halytsky ekonomichnyy visnyk – Galician economic bulletin*. №3. P. 79–88. [in Ukrainian].
10. Marych, M.H. (2022). Sotsialne strahuvannya : navchalnyy posibnyk [Social insurance: study guide]. Chernivtsi: Chernivtsi national YU. Fedkovich University, 176 p. [in Ukrainian].
11. Kyrylenko, O.P., Tolubyak, V.S. (2016). Sotsialne strahuvannya : pidruchnyk. [Social insurance: textbook]. Ternopil: Economic opinion of TNEU, 516 p. [in Ukrainian].